

LÄRORIK

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköpings
kommun

Alla bitar på plats

Initiativ som får skola och förskola att lyfta

Fullmatad fritid i Berga

Nyckelpigan stuvar om

Tryggare raster

14

12

10

Innehåll

- 3 Känslor är lärandets viktiga byggklossar
- 5 Linköpings egen modell för framtidens lokaler
- 6 Äntligen måndag! LiU-studenter ger läxhjälp
- 8 Samspel och egna ord ger bättre lösningar än bannor
- 10 Rast, ro och jägarboll
- 12 Mer plats för lek och fritt skapande
- 14 Nya horisonter varje eftermiddag
- 16 Försöksballongen – notiser

LÄRORIK NR 2 2012

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningskontoret, Linköpings kommun

Redaktionsråd: Ros-Marie Johansson, Lennart Lundwall, Elisabeth Stärner, Bulle Davidsson, Gunilla Pravitz, Mark Olson

Projektledare: Lennart Lundwall

e-post: larorik@linkoping.se

Skribenter: Bulle Davidsson, Gunilla Pravitz

Foto: Martina Lundström, Lennart Lundwall, Shutterstock

Form och grafiskt original: Forma Viva, Linköping

Tryck: Centraltryckeriet, Linköping

ISSN 2001-1253

Idérikt samarbete ger lärandet ett lyft

Det finns en stark koppling mellan trygghet och trivsel å ena sidan, resultat och individuell utveckling å den andra. Därför är det så betydelsefullt, det som skolan gör utanför den timplanebundna verksamheten. Allt som görs för att skapa en inspirerande lärandemiljö från förskola till fritidshem, det som sträcker sig långt utanför skolans klassrum.

Sammantaget blir det ett slags smörjmedel för lusten. Lusten att lära, lusten att gå till skolan och lusten att vara där.

Alla som arbetar i skolan ska främja elevernas förmåga och vilja att ta ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön. Så står det i den nya läroplanen, Lgr 11. I samband med den nya skollagen gavs också fritidspersonalen ett nytt lärandeuppdrag, att vara ett komplement till skolan. Det uppdraget är nu på väg att utvecklas till ett aktivt stöd.

I Linköping finns en mångfald exempel på idérika engagemang. Satsningar på en samlad skoldag med organiserade fritidsaktiviteter, delvis med föreningslivet involverat, har på ett påtagligt sätt ökat tryggheten med färre incidenter i barnens närmiljö. På sina håll har skolans samarbete med socialtjänsten fördjupats, det har också gett god utdelning. De lyckosamma stadsdelsatsningarna hoppas vi kunna utöka.

Olika former av stöd för läsläsning bidrar med en annan trygghet; vissheten för barnen att det finns vuxna som kommer till hjälp. Närvaron av pedagoger har utökats: brobyggare som överbryggar kulturkrokar, trivselvärdar och rastpedagoger är några exempel.

Till det som bygger sammanhållning på flera plan hör internationaliseringsarbetet. Det är viktigt att få in andra världar i skolans begrepps värld. Det pågår flera EU-projekt och andra initiativ som utvecklar goda internationella kontakter och utbyten.

Skolan ska vara en plats att känna sig hemma på.

Välplanerade lokaler och genomtänkt inredning kan på en och samma gång skapa lugn och ökad koncentration som ger verksamhetslust och kreativitet en knuff.

Att känna trygghet innebär också en känsla av att vara betydelsefull. Det gäller att alla bidrar så att alla bitar faller på plats.

Lars Rejdell Barn- och ungdomschef

Känslor är lärandets viktiga byggklossar

”Pedagoger är värdefulla människor – de förändrar liv”

Fox Eades, 2008

Barns och ungas lärande och utveckling sker i samspel med pedagoger och andra viktiga personer, men också i samspel med den miljö de befinner sig i. Det är dock komplext för pedagoger att skapa miljöer där både individer och grupper utmanas och utvecklas optimalt. Lärande och utveckling är mångfacetterat och individuellt olikt. Med det i tanken är det imponerade hur pedagoger finner vägar till barns lärande och utveckling. Det sker genom pedagogens nyfikna närvaro och med en entusiasm som smittar barnen och när alla möjligheter, all kre-

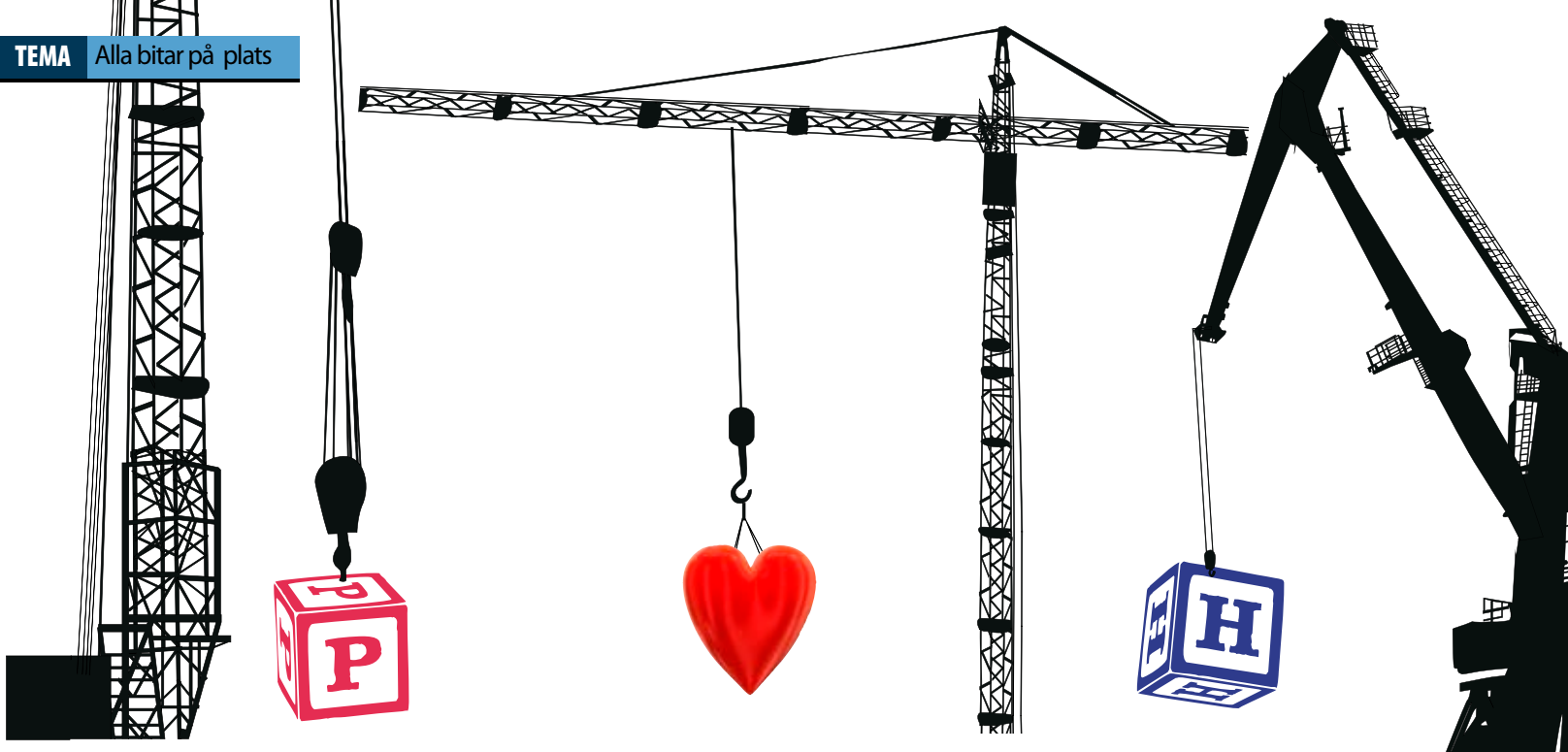
ativitet och kunskap som kan uppbyggas, används.

Det finns samstämmighet om att grunden för lärande är goda ömsesidiga samspel och relationer mellan pedagoger och barn, en pedagogisk närvaro. Det gör skillnad för barns utveckling att få vara i en miljö med värme, omsorg och empati med vuxna som stödjer och utvecklar självtillit. Barns lärande kräver stor omtanke från pedagoger.

En del barn hamnar i svårigheter i den pedagogiska verksamheten. Trots goda föresatser lyckas vi inte ge alla barn en

bra start i livet. Mål, krav och situationer är inte anpassade för alla individer som verksamheten ska omfatta. Vi kan behöva utvidga perspektiven än mer, mångfald behövs på många plan. Forskning om pedagogik och kringliggande fält, bland annat hjärnforskning ger kunskaper att dra nytta av.

Miljöer för lärande handlar också om hur barnen mår. En pedagogisk utmaning är att skapa meningsfulla och stödjande lärandesituationer som bidrar till att barnens självtillit ökar. För en del barn blir det extra värdefullt att bli positivt bekräftade, att få känna sig viktiga ►

- ▶ och värdefulla, att känna att de förstår och hanterar situationens krav. Lärande bygger på tillitsfulla och omhändertagande relationer i varma och trygga miljöer där de unga känner att de är och har resurser och där de är involverade och delaktiga i sitt lärande.

Pedagoger lägger ned stort engagemang i barns svårigheter och i att träna dem på det de inte kan. Om vi fokuserar på att avhjälpa svårigheter får vi kämpa mycket för att få barn att känna sig kompetenta. Omvänt, om vi fokuserar mer på att främja barnens styrkor hjälper vi dem att utvecklas än mer och med lust och motivation. Vägen att lyckas underlättas om vi lyfter fram och använder såväl barnens styrkor som våra egna.

Vår största potential för utveckling och framgång finns i våra styrkeområden. Det betyder inte att barnen ska få vara ifred med det de redan kan. Pedagogers uppgift är ju att skapa utvecklingsstödande och inlärningsbefrämjande situationer. Höga positiva förväntningar på att våra barn ska klara av utmaningar är en framgångsfaktor för deras lärande.

Vi behöver puffa barnen att nå utvecklingszonen där de med lite hjälp och stöd kan få känna att de klarar mer, lär mer och bemästrar mer än de gjort tidigare. För att kunna hantera mindre starka sidor effektivt behöver barn sina styrkor.

” Med positiva känslor tänker vi mer globalt vilket underlättar tolkning av information.

Förr fanns synen att lärande skulle vara lite slitsamt. Numera är vi betydligt mer nyanserade och det finns forskning som faktiskt visar att glada barn lär mer. Det handlar inte om flum där elever får göra vad de vill eller om otydliga mål. Hjärnforskning (Nilsson, 2009) visar att glädje och hopp bidrar till positiva känslor som gör oss motiverade och öppna för lärande och utveckling. Kopplas detta till läroplanerna har vi ett stort ansvar för att utveckla mer glädje i den pedagogiska verksamheten, att skapa en lustfylld lärandemiljö där barn visas uppskattning med fokus på deras styrkor och möjligheter och att erbjuda utmaningar på inspirerande sätt.

Positiva och negativa känslor påverkar hjärnans arbete och vårt minne. Glada människor är positiva och lyssnar in världen omkring sig. Därför får de mycket information, som gör det möjligt att snabbt ändra strategier. Med positiva känslor tänker vi mer globalt vil-

ket underlättar tolkning av information. Negativa känslor ger mer begränsade möjligheter att se fler perspektiv och att lösa problem. Vi behöver bara gå till oss själva, vi är inte så smarta när vi är arga eller stressade!

Forskning visar att barn som har positiva känslor presterar mera. Seligman (2002) beskriver ett experiment där elever delades in i tre grupper. En tredjedel ombads tänka på ett roligt minne innan de gjorde ett mattetest, en grupp fick en chokladbit innan testet och den tredje var kontrollgrupp. Grupperna som tänkt på något roligt och de som fått choklad fick bäst resultat på provet. Pedagoger kanske inte ska bjuda på choklad men kan bjuda på humor, för känslor smittar – glada pedagoger sprider glädje och entusiasm. Känslor skapar vår upplevelse av identitet och självkänsla, de är verktyg för att förstå andra och de vägleder barnen i beslut. Vuxna behöver därför skapa betingelser som underlättar barns utveckling av den känslomässiga paletten.

Vi lär genom att våga prova och att möta utmaningar, men det kräver mod. Barn behöver mod och styrka att lära. Brist på motivation kan vara brist på mod och tillit till den egna förmågan som en följd av erfarenheter barnen gjort och det bemötande de får. Det belyser vikten av att skapa sociala miljöer med glädje där vi

bygger barns tro på den egna förmågan och på bemästrande av situationer och krav. Det är förstås viktigt att kunna hantera bakslag utan att tappa hopp eller självförtroende. Misstag och misslyckande är inte katastrofer. Misstag är också lärostunder om de används så.

Det är inte alltför stor skillnad på hur vi vuxna fungerar jämfört med våra barn. Vi lär också i samspel och vi behöver varandra för att utvecklas. I kreativa samtal med kollegor hittar pedagoger nya lösningar. Ibland vill man ha influenser eller stöd från andra. Då finns möjligheter till reflektion i samtal med sitt elevhälsoteam eller med hand- och vägledningsteamet.

Det är viktigt att lyfta fram de goda exemplen i den pedagogiska vardagen, det finns många gyllene pedagogiska ögonblick. Pedagoger gör skillnad. ■

Lena Holmberg specialpedagog

Sektionen för resurs- och stödverksamhet

KORTINTERVJU: Christer Gunnarsson

Linköpings egen modell för framtidens lokaler

Linköpings grundskolor och förskolor ska ha lokaler som främjar inkludering, möten och kommunikation och är flexibla och generella. Utifrån detta utformas programmet för hur kommunen ska bygga framtidens skolor och förskolor och för hur befintliga lokaler ska förändras.

– Det är vackra ord, säger Christer Gunnarsson, som ansvarar för dessa frågor på utbildningsförvaltningen. Han är entusiastisk när han berättar om arbetet där det kan gå flera år mellan idé och verklighet:

– Ta till exempel Askeby, där de två gamla landsbygdsskolorna inte räcker till. Där började en dialog med föräldrar, skola, byalag och politiker 2010. Alla valde alternativet att lägga ned de två skolorna och bygga en helt ny med plats för alla barn och elever. En detaljplan för området ska vara klar hösten 2012 och parallellt tar förvaltningen fram ett upphandlingsunderlag. När skolan står klar har hela processen tagit fyra år.

Segt? Ibland kan det kännas så, men det måste få ta tid. De förskolor och skolor som nu byggs skall finnas i minst 30 år. Christer Gunnarsson tycker att han har ett jätteroligt jobb:

– Det handlar inte bara om lokaler som sådana, utan om att skapa förutsättningar för bra lärmiljöer. Jag gillar också att se resultat, och det gör man verkligen här. Lokaler är konkreta.

Linköping har fastställt en egen modell för hur en bra skola eller förskola ska se ut. Där ska bland annat finnas samband, överblickbarhet, genomskinlighet (mycket glas) och estetik. Gemensamma funktioner samlas centralt och ska vara lätta att nå från olika håll. Den nya skola som nu byggs i Ekängen, blir den första där modellen tillämpas fullt ut.

– När en ny skoltyp ska tas fram ungefär vart tionde år, lyssnar vi på dem som arbetar i verksamheten, säger Christer Gunnarsson. Just nu sker det inom förskolan, där nämndens inriktning är större enheter.

– Den stora utmaningen är att hinna med när barnantalet växer. Vissa områden saknar fortfarande barnomsorg. ■

” Bra flexibla lokaler främjar inkludering, möten och kommunikation.

FULL KOLL Vem äger lokalerna för skola och förskola?

De allra flesta av skolans och förskolans lokaler ägs av Lejonfastigheter (tidigare LKF) och hyrs av barn- och ungdomsnämnden. Ansvaret för planering, förändringar och upphandling av nya förskolor och skolor ligger på förvaltningen. Lokalförslagsplanen finns på kommunens hemsida och beskriver barn- och ungdomsnämndens planer för tio år framåt.

Äntligen måndag

LiU-studenter ger läxhjälp – populärt initiativ på Nya

Fjärdeklassaren Armando missar ogärna måndagarna med Fanny. Hon ska bli civilingenjör, han fotbollsproffs. LiU-studenterna är engagerade i läxhjälp After School på Nya Rydsskolan.

- Smygvår, tycker du det är ett riktigt ord?
- Beror på, det finns nog inte i någon ordbok. Men det är bra ord som du har kommit på, jag förstår precis vad du menar.

Samtalet mellan läxhjälparen **Fanny Gustafsson** och fjärdeklassaren Armando är intensivt och nära.

- Fanny är bäst, säger Armando.
- Och du är duktig. Det är tacksamt att hjälpa dig för du tar till dig resonemang. Det är inte alltid det finns rätt och fel, kontrar Fanny.

Varje måndag kommer sju-åtta studenter från studentföreningen INUG (Ingenjörer och naturvetare utan gränser) till Nya Rydsskolan för After School, frivillig läxhjälp av typen drop in mellan tre och halv fem. 20-25 elever från åk 4-9 brukar dyka upp, ibland blir det dubbelt fler.

Vissa kommer alltid. Som Tawan, Lio och Simon. De pendlar mellan Lumme-lundagrottorna, matten och prat om Mindcraft, testar uppspelt gränserna mot studenterna **Samuel Trennelius** och **Richard Hellberg**, kollar på ett spän-

nande brännsår och jämför med en bildörmsklämd tumme.

Men det är också idén med After School: prata och plugga.

- Det är bra att få hjälp. Jag ligger efter i matten för jag har varit sjuk, säger Tawan som räknar på temperaturskillnader tillsammans med Samuel.

After School ingår i Goda Grannar, ett samarbete mellan universitetet och grundskolorna i Ryd. Det initierades av LiU:s rektor 2009 efter en del stökigheter kring studentpuben Herrgårn. Inriktningen har gått från startens mer sociala aktiviteter mot lärande; med språkträning, läsning, fördjupning i matematik. I övrigt hänger det på studenternas intressen, det har blivit både streetdance, pysselverkstad, jonglering och akrobatik.

- I vår är ett 30-tal studenter engage-

rade, säger **Marina Geijer**, projektledare på LiU.

Utöver ingenjörstudenterna är blivande lärare, logoped och läkare involverade, några är masterstudenter.

- Två från Ryssland respektive Ukraina har tränat engelska med 6:orna inför vårens Engelsaresa, det blev väldigt lyckat.

Några studenter med somaliskt ursprung håller i en tjejgrupp på lördagarna.

- Det är inte extra kompisar barnen behöver utan vuxna förebilder som kan motivera dem till studier, säger **Cecilia Björkhammer**, projektledare för After School på Nya Rydsskolan.

Studenterna får en utbildning där de lär sig hantera gränserna för sitt uppdrag.

- Hur ska de agera om det blir konflikter. Om de får förtroenden som kräver åtgärder?

Mötet mellan olika världar, studenternas akademiska och skolbarnens Ryd, är största vinsten med projektet. Men det finns många, visar utvärderingarna:

- Lärarna ser att läxorna blir gjorda. Studenterna ger sällan facit utan får barnen att resonera sig fram. Föräldrarna uppskattar den hjälp som erbjuds deras barn, säger Cecilia Björkhammer.

Studenterna gör också vinster. Man får syn på sitt eget lärande, säger en. Lär sig hantera barn, säger annan. Får en bra re-

Abdullahi i sjuan har Kärlekstema, han skriver en berättelse och får studenternas respons på sina idéer.

Rydsskolan

De pluggar och pratar.

Mötet med studenterna är för många av barnen i Ryd ett möte med en annan värld.

MERSMAK Läs mer om Goda grannar och INUG

Läs mer om **Goda grannar** på nätet:
www.student.liu.se/godagrannar?l=sv

Läs mer om **INUG** engagemang:
www.inug.se/linkoping/våra-projekt/after-school

petition av svensk historia, säger en tredje. Man känner sig delaktig och gör något som betyder något, säger en fjärde.

För studenterna i INUG är solidariteten en huvudsak.

– Det här kan vi göra på hemmaplan, det känns bra, säger Samuel Trennelius och berättar att INUG på LiU också stöttar skolor i Bolivia och Tanzania.

Idel solsken över After School? Nja, säger de bägge projektledarna.

– Det är svårt att locka de äldre eleverna. Deras läxor är mer tematiska, det kan vara svårare att snabbt hjälpa till då. De har så mycket annat för sig, säger Cecilia Björkhammer.

Åk 8-9 i Ryd har fått komma med när

det är gymnasiedagar på Linköpings universitet och det har varit uppskattat.

– Då brukar vi se till att studenterna från After School möter upp vid fika för att försöka fånga upp dem, berättar Marina Geijer.

Från den här vårterminen har läxhjälpen utökats också för 4-6-orna.

– Vår förhoppning är att de sedan inte slutar med After School bara för att de börjar sjuan.

Det kan vara lite vanskligt att leda långvariga studentprojekt – hur mycket fritid studenterna har varierar och förr eller senare tar de examen och försvinner.

– Vi har haft turen att ha tre drivna och

engagerade projektledare från INUG i rad. Det har betydligt väldigt mycket, säger Marina Geijer.

Det råder ingen idétorka när det gäller framtiden.

– Vi skulle vilja jobba på fler fronter. Bland annat pröva att organisera läxhjälp också för de vuxna. Många av barnens föräldrar läser svenska eller studerar på ett eller annat sätt, vi tror det vore en inspiration om också de kunde möta studenterna. Föräldrarna kan i sin tur marknadsföra After School som något bra hemma, säger Cecilia Björkhammer.

– Vi pratar ofta om en skola ”mitt i byn”. Vi ser ju gärna att den ses som en knutpunkt och en mötesplats för Ryd. ■

Konflikt

Samspel och egna ord ger bättre lösningar än bannor

En pojke kommer till förskolläraren och gråter: "Anna slog mej!" Vad gör man då? Vi frågar de arbetslagsledare som sitter samlade till tisdagsmöte i Vårdsberg tillsammans med förskolechefen Annika Bladh. Sedan fem år tillbaka arbetar alla förskolor i området på ett gemensamt sätt med konflikter bland barnen.

Förr blev det en tillrättavisning och vi talade om varför man inte får slå, och sedan var det klart. Numera blir det i stället en dialog och barnen får själva sätta ord på hur de tänkte och gjorde.

Arbetsmodellen grundar sig i samspel med barnen. Det började med att personalen uttryckte ett behov av stöd för konflikthantering, berättar **Annika Bladh**, förskolechef i Askeby, Bankekind, Vårdsberg och Örtomta. Det ledde till att all

personal använde en studiedag till en föreläsning med **Maria-Pia Gottberg**, som skrivit boken "Social och emotionell träning för alla barn". Hon beskriver ett förhållningssätt helt annorlunda än det som sitter i ryggmärgen hos många för-

äldrar och anställda i skola och barnomsorg, det tillrättavisaande. Föreläsningen följdes av diskussioner kring boken och på den vägen är det.

– Det är fem år sedan vi började jobba så här, och det har verkligen givit resultat, säger flera av arbetslagsledarna runt bordet.

Vi återvänder till den gråtande pojken som pekar på Anna och säger ”Hon slog mej!”. Om han går i någon av förskolorna i Annika Bladhs område är både han och Anna beredda på ett samtal där det kommer frågor som

Hur känner du?

Hur tänker du?

Hur gjorde du?

– Det vi tror hände kanske inte alls hände, säger Louise Lundén på Ängstugan i Askeby. Bilden kan vara mer komplicerad än vi först såg.

Syftet med modellen är att lotsa fram barnen till att hitta egna lösningar och att främja deras utveckling till självständiga och kreativa individer. Det handlar också om att bekräfta varje barns känslor. Enligt modellen är alla känslor tillåtna, men man får inte bete sig hur som helst.

Nina Johansson, Vårdsbergs förskola, berättar att frågorna får barnen att tänka till och de vänjer sig vid att samtala om det som hänt. Frågorna inte bara sitter i ryggraden på personalen, utan även fastnat i barnen.

Det händer att barn som bråkar löser konflikten på egen hand med hjälp av att fråga varandra ”Hur tänkte du nu?”. Det är också ett av syftena att barnen ska få möjlighet att klara ut lättare problem själva.

– Det är ibland som att det går upp ett ljus för den som berättar, säger **Jenny Risthammar** från Droppen i Bankekind.

När man sätter ord på känslorna kan de bli lättare att förstå. Den vuxne kan lotsa vidare med frågor som Vad menar du nu? Vad fick dig att göra som du gjorde? Hur kändes det efteråt? Hur känns det nu? Vad kunde du ha gjort i stället? Vad kan du göra nästa gång du känner så?

– Den där frågan ”Vad kunde du ha gjort i stället” är svår för barnen i början, men så småningom upptäcker de att det funkar, och att det går mycket bättre, säger Annika Bladh.

” Det vi tror hände kanske inte alls gjorde det. Bilden kan vara mer komplicerad än vi först såg.

Modellen fungerar på alla barn, även de allra yngsta. Småbarnen visar mer med handling än med ord, men när personalen använder frågorna stannar barnen upp i sin konflikt och går in i samtalet.

– Det blir inte lika djupa samtal som med de äldre barnen, men man sår frön, säger Nina Johansson.

Jenny Risthammar berättar om en situation dagen före, då en grupp barn spelade Fia med knuff. En flicka som blev knuffad gjorde ett rollspel med sina spelpjäser och använde flera av de frågor som barnen lärt sig.

Metoden är bra, det är alla överens om. Men den kräver tålmod och tid.

– Det tar ju längre tid att samtala så här än att bara ge en tillrättavisaing, säger **Malin Risthamma** från Vintergatan i Askeby.

Resultaten efter fem år med modellen är positiva. Personalen har listat flera i kvalitetsredovisningen, bland andra

”Barnen hanterar olika konflikter bättre genom att lyssna och trösta varandra. De respekterar varandra genom att kunna lyssna på varandra och vänta på sin tur.”

”Vi märker att barnen inte blir lika arga och frustrerade efter en konflikt när modellen används.

”Vi kan se att barnen samtalar mer själva och försöker kompromissa för att hitta gemensamma lösningar.

”Vi hör också att föräldrarna tycker att det är positivt.”

Annika Bladh kan inte nog understryka vikten av att all personal är med:

Alla, verkligen alla, jobbar med den här modellen och det är själva framgångsfaktorn. Vi använder studiedagar till att diskutera och dela med oss av erfarenheter. Dessutom började allt med att personalen uttryckte ett behov av ett gemensamt förhållningssätt i i konflikt-situationer.

Frågan till gruppen runt bordet är oundviklig:

Använder ni den här modellen också när ni själva blir oense?

– Ja, faktiskt, säger Viola Lundberg som arbetar på Myrstacken i Bankekind. Inte bara i vår egen grupp, utan också i förhållande till föräldrar, när det behövs.

MERSMAK Om social och emotionell träning

Maria-Pia Gottberg: Social och emotionell träning för alla barn: en praktisk handbok för skolan, förskolan och föräldrar. Brain Books 2009 (senaste upplagan).

Rast, ro och jägarboll!

Vuxenledd rastverksamhet ger både lekglädje och trygghet

På Hjulsbroskolan svarar fritidspersonalen för organiserad rastverksamhet. Vuxenledda grupplekar som lockar barnen att röra sig och leka ihop över ålders- och kompisängsgränser ger trygghet och skapar samhörighet.

Mellan några hus på Hjulsbroskolans skolgård plockar fritidspedagogen **Mari Pregmo** fram några bollar, röda och blå band. Det är förmiddagsrast och en hel hög ungar flockas framför henne.

– Jägarboll!

Hon drar reglerna och minuten efter är leken igång. Fler och fler barn kommer till, som mest blir de ett femtiotal. En och annan tröttnar och gör annat efter en stund men de flesta håller i. Vilket innebär tjugo minuters oavbrutet spring.

– Ettorna är lite små och sexåringarna kan inte kasta boll, då kan det bli lite tjafsigt. Men det är kul när sexorna är med, tar man en sexa blir man jätteglad, såhär: Jaaaaaa!

Fyra par armar går i luften. Andra-

klassarna Max, Lovisa, Ludvig och Tuva pratar i munnen på varandra och det handlar om Hjulsbroskolans rastverksamhet.

– Fast jag är inte alltid med, säger Tuva.

– Men det är jag, säger Max.

– Man kan bli bra kompisar med andra, säger Ludvig.

Lovisa håller med dem allihop: man kan både vara med och inte, man lär känna barn från hela skolan. Det är inte alltid man vet vad man ska göra på rasten, men nu vet man det.

I alla fall fyra av veckans fem dagar händer det något kul, med start vid hus Eken på skolgården. Jägarboll, Superstar, Sandlådan, Killerboll, Narnia, Skatleken, Attackfotboll, Idoldatten, Snappa vanten ... Klasserna får lämna lekförslag och varje vecka sätter fritidspersonalen upp ett schema så alla kan se vad som väntar.

– Barnen vill ofta leka lekar de redan kan och olika lekar blir populära i perioder. Vi får gå en försiktig balansgång när vi för in något nytt, säger **Karin Hansson**, rastpedagog.

Hittills har det bara blivit ett riktigt bottenapp, säger hon.

– Tipspromenad. Det gör vi nog aldrig mer!

Den vuxenledda rastverksamheten på Hjulsbroskolan startade 2010.

Med fritidshemmens formellt nya lärandeuppdrag i ryggen – att i första hand komplettera skolan – satte fritidspersonalen på Hjulsbroskolan upp olika utvecklingsområden de ville arbeta vidare med.

Rasterna blev ett.

– Vi vill att skolan ska ta tillvara vår speciella kompetens, säger Karin Hansson, som är fritidspedagog.

På höstterminen kompletterades rastvärdarnas vakande ögon med rastpedagoger, som aktivt satte fart på barnen. Framför allt genom genomtänkta grupplekar.

– Vuxenledd verksamhet, många barn i olika åldrar ska kunna vara med, komma och gå utan att leken störs, den ska innebära fysisk rörelse och eleverna ska kunna påverka innehållet, summerar Karin Hansson idéerna.

Idag har rastverksamheten sin egen sida på skolans webb. Där finns målen sammanfattade, med tydliga kopplingar till Lgr 11. Där finns också aktuell vecko-planering så föräldrarna kan se vad som pågår.

Till premiären av den regionala fritidshemsiennalen vid Campus Norrköping nu i september ska Karin Hansson och

hennes kollega **Karolin Östlund**, också fritidspedagog, dela med sig av sina erfarenheter genom att hålla seminarier.

– Vi har själva inspirerats av fritidspedagogen **Olof Johansson**, en eldsjäl i Jönköping som länge arbetat med rasterna. Mycket av vårt arbete bygger på hans tankar, säger Karin Hansson.

Det händer något med miljön när barn blandas tvärs över ålders- och könsgränser och har roligt tillsammans, konstaterar **Bo Rogalin**, biträdande rektor med ansvar för fritidsverksamheten och själv fritidspedagog. Det handlar om trygghet.

– En rapport om antimobbningsprogram som Skolverket släppte i höstas

visade att det fanns några få saker som bevisligen motverkade mobbning och utanförskap: närvarande vuxna och något vettigt att göra, säger han.

De gemensamma rastlekarna ger bra tillfällen att bryta fasta grupperingar, utagerande elever anpassar sig lättare när en hel grupp väljer att följa vissa regler. Och det finns helt enkelt mindre tid till destruktiva infall, färre tillfällen att starta konflikter.

Nu tänker Karin Hansson och Karolin Östlund gå vidare och berika rastverksamheten genom ett samarbete med slöjden.

– Vi funderar på om inte barnen ska få tillverka olika slag gemensamt lekmateriäl. Som stora tangrampussel, klossar, sätta krokare i rep och annat. Lekredskap som de själva tillverkat tar de ansvar för på ett annat sätt, säger Karin Hansson.

Demokratisk fostran, inflytande och en medvetenhet om ansvar finns alltid

Genomtänkt lek ger struktur, skapar tillit och får barnen att röra sig. Här kan och får alla vara med och de allra flesta vill också.

med som en bas för rastaktiviteterna.

Sedan 2010 har rastverksamheten utökats, idag finns den alla dagar utom måndagar, då fritidspersonalen måste freda sin tid för planering.

– Alla barn är välkomna att delta i alla aktiviteter, men vi lägger upp veckan så verksamheten är mer inriktad mot olika åldersgrupper vid olika tillfällen, säger Karin Hansson.

Det gäller att både få med mellanstadieeleverna och de yngsta där de entusiastiska andraklassarna inspirerar andra barn att vara med.

– Det som gläder mig allra mest är när barnen blir helt uppslukade av leglädje. Och när jag ser att alla är med på samma villkor. ■

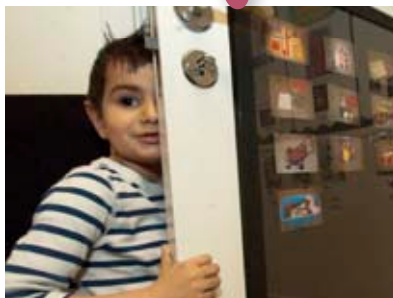
FULL KOLL Om rastverksamhet och metoder mot mobbning

Hjulsbroskolan sammanfattar sina mål med rastverksamheten på www.lekarkivet.se är vart ett besök för alla som vill ha inspiration.

Skolverkets rapport 235/2011 "Utvärdering av metoder mot mobbning" visar att schemalagda rastvaktssystem som innebär aktiviteter minskar mobbningen bland pojkar med 20 procent, mobbning bland flickor minskar med 25 procent.

Mer plats för lek och fritt skapande

Barnen är med när förskolan förnyar lärmiljön

Nyckelpigebarnen, 3-5 år, på förskolan Storgården i Skäggetorp har fått allt lek- och lärmaterial inom räckhåll. Det har gett barnen inflytande över sin dag och gjort dem mer självständiga.

I diskussionerna runt den reviderade läroplanen för förskolan beslöt personalen på Nyckelpigan att skapa genomtänkta lärmiljöer, som inspirerar barnen till lek och lärande.

– Vi är fortfarande i början av processen och måste vara beredda på att göra förändringar utifrån barnens behov, tankar och intressen, säger **Lidia Posluk**, förskollärare.

Hittills har allt fungerat över förväntan.

Lokalerna används mer strukturerat. Inredningen är anpassad till barnens höjd. Allt som kan inspirera ligger exponerat i väntan på deras lust och nyfikenhet.

Parallellt med de pedagogiska tankarna om lärmiljöer löper arbetet med att ge barnen ökat inflytande över sin dag.

– Barnen lär sig att bli mer självständiga och göra egna val. Miljö och material ligger till grund för deras inspiration.

Det finns inga begränsningar för hur de får använda det material som finns.

Fantasin får flöda, barnen tar upp varandras idéer och de som är inne i skapande lekar lämnas ifred.

– Vi avbryter inte längre, inte ens för mellis. Vi har istället en buffé, som barnen kan ta av när det passar dem, säger **Annette Skoog**, förskollärare, som tillsammans med Lidia Posluk och kollegan **Ankie Bricer**, barnskötare, utvecklat lärmiljöerna.

Rummen har genom inredningen delats av till mindre rum i rummen.

– Det ger förutsättningar för att barnen ska landa i sin lek, säger Lidia Posluk.

En läshörna. En avdelning för pussel och spel med bord och stolar. En skrivbänk med papper och pennor med ett alfabet i ögonhöjd. I en back ligger skrotgrejer för tekniska upptäckter, och bredvid står en rejäl vattenbalja. Natur- och

miljö har sin plats, bygg- och lego sin.

I Ateljén, det senaste projektet, står stafflierna klara och här finns allt upp-tänkligt som kan användas för skapande.

Barnen har fått vara med, fått bestämma och ställa iordning.

De håller också ordning och plockar vant undan efter sig.

– Vi har varit noga med att involvera dem i arbetet med lärmiljöerna och att lära dem att ta ansvar för allt material, säger Lidia Posluk.

Nya barn introduceras i miljöerna så de kommer underfund med vad de kan användas till.

– De flesta är flerspråkiga och många kan inte svenska när de kommer. För en del är pedagogiska material helt nytt.

Ett genomtänkt bruk av foton blir en väg in i språket och ger barnen en chans att visa vad de vill.

– Vår styrka är att vi vågar pröva nytt, säger Lidia Posluk om utvecklingsarbetet på Nyckelpigan.

– Vår svaghet att vi kan bli lite väl ivriga. Det har hänt att vi fått backa för att få med oss barnen i processen. ■

Nya horisonter varje

Fullt ös efter skoldagen för Bäckskolans elever

Bäckskolan satsade på samlad skoldag med en fritidsklubb som fått nästan alla eleverna stanna kvar i skolan för att göra roliga saker tillsammans på eftermiddagarna.

Klubben är en del av den stadsdels-satsning som Barn- och ungdomsnämnden beslöt att göra 2010-2011 och som involverar hela Bäckskolan.

Och på innejårdarna i Berga, där mellanstadieeleverna tidigare hängt sysslösa eller gjort bus, har det avgjort blivit lugnare.

Barnen, de väljer istället att idrotta, fota, spela gitarr, sätta upp musikal, få extra läxhjälp, sy, lära sig cheerleading eller ha poesiverkstad, åka ut med Green Team för att fiska, paddla kanot eller träna agilitet med hundar. Bland annat, måste tilläggas.

Med en första pott på 1,5 miljoner från nämnden ansvarar **Maria Olausson**, en av skolans rektorer, tillsammans med fritidsledarna **Per-Eric Lindström** och **Magdalena Eriksson** för att ge eleverna mer meningsfull fritid.

De har fått ett stycke föreningssverige att komma till invandrantäta Berga. Bäckskolans elever har i sin tur fått ge sig ut i Linköping med omnejd. De åker till Ljungsbro för att simma, går på konstutställningar, de har fått se Östgötaslätten från hästryggen eller gått på bio på Elsas hus.

Varje eftermiddag börjar fritidsklubbens medlemmar med att plocka ihop frukt och macka som serveras under kristallkronorna i Bäckskolans matsal. Ungefär 85 procent av skolans elever (åk 4-6) deltar.

För värterminen fanns tjugo valbara aktiviteter på listan. Nästan alla är igång och fritidsklubben har minst fem aktiviteter parallellt varje dag.

” Bättre skolresultat, positiva föräldrakontakter, mindre skolgårdsbråk tillhör framgångarna.

– Dessutom har vi börjat med lovaktiviteter. Det har blivit väldigt uppskattat, säger Per-Eric Lindström.

Eller som slöjdläraren och musikaluppsättaren **Anders Strelitsky** formulerar det:

– Det här flyter på otroligt bra.

Fritidsledarna har blivit närmast proffs på att få föreningar att engagera sig.

– Vi har väl samarbete med ett 15-tal, berättar Magdalena Eriksson.

– Och vi har fått ett fantastiskt bemötande, föreningarna är väldigt generösa med att ställa upp, tillägger Per-Eric Lindström.

Att eleverna själva får välja vad de vill göra, innebär inte att fritidsledarna inte har sina ambitioner.

– Vi vill få blandade grupper och på så

sätt förebygga konflikter. Tanken är att eleverna ska lära känna varandra, få nya kompisar och lära sig samarbeta med alla, säger Per-Eric Lindström.

Friluftsverksamheten med Green Team ger bra tillfälle till det. Bussen rymmer bara sju elever så det blir ett utvalt gäng som får åka med utflykterna.

Till exempel till Tannefors slussar för att meta med **Helena Rosén** från Sportfiskarna. Av henne får de nya met-spön – som de får ta med hem, bara en sådan sak – och hjälp att få reven på plats och majs på kroken.

– Kallt, frågar hon och plirar på grabbarna.

– Ni lär er att klä er, tröstar hon och skrattar, det har jag gjort efter 60 års fiskande ...

Inget napp idag, men nästan:

– Herregud, såg ni, den åt upp majsen, jag lovar, ropar Royman och får upp temperaturen innan det blir dags för mellanmål.

Då är det varmare i sylöjden.

– Det är så kul att få jobba med en liten grupp som verkligen är intresserade, säger **Susanne Andersson** som engagerats för fritidsklubben efter att ha vikarierat på Bäckskolan.

Idag är det fyra som syr. Hibo gör en väska och ett mobilfodral till sina storsysterar. Under pressfoten på andra symaskiner i salen ligger kulpåse och en kjol av egen modell.

Maciej satsar stort och gör mönster till ett sommarlinne. Han har redan sytt byxor och en t-shirt, med monogram och sitt namn.

eftermiddag

Nästa gång blir fiskelyckan bättre! Helena Rosén peppar grabbarna att på egen hand testa metspöna i bäcken bakom Bäckskolan. På skolans gård pågår ett videoprojekt. Genom Fritidsklubben får eleverna bland annat möta ett stycke föreningsverige.

– Hemma syr jag till Nalle, säger han. Bra träning för en som bestämt sig för att jobba med design och mode.

– **Bättre skolresultat**, positiva föräldrakontakter, mindre skolgårdsbråk tillhör framgångarna med fritidsklubben. Förhoppningsvis kan vi även bidra till nyrekrytering till föreningarna, säger Per-Eric Lindström medan han öppnar dörren till gymnastiksalen där 14 elever repeterar musikalen Fantasia.

Tre föreställningar ska det bli innan terminen är slut.

Och på skolgården diskuterar fotogruppen hur de ska ha det med sin videofilm.

– Det är starka viljor, säger **Gabriella Helmer**, till vardags medialärare på Anders Ljungstedts gymnasium.

– Men det är väldigt kul att filma, säger 6:e klassaren Pärla och kollar resultatet av sina första försök innan det är dags att för fritidsklubben att slå igen för den här måndagen.

FULL KOLL Bäckskolans fritidsklubb

Fritidsklubben på Bäckskolan har samarbete med följande lokala föreningar/organisationer: Linköpings kanotklubb, sportfiskarförbundet, Linköpings Hundungdom, Jägareförbundet, Heda ridklubb, Röda korset, Nykterhetsrörelsens scoutförbund, Östergötlands idrottsförbund, Aktiv Ungdom, Linköpings skytteförening, Ljungsbro simhall och Passagen.

FÖRSÖKSBALLONGEN

Surfplatta till särskolan

Ett försöksprojekt med surfplattor för eleverna i särskolan är på gång.

Under senare delen av maj fattar Barn- och ungdomsnämnden beslut om projektet och går det igenom blir det start under hösten.

Eleverna kommer då att få tillgång till surfplattor och kan därmed använda anpassade interaktiva program i skolarbetet.

– Forskningen har visat att kompensatoriska läromedel, som

surfplattor, fungerar särskilt bra för den här målgruppen och det finns en mängd anpassade program som kan underlätta lärandet. Det ger dem också fler möjligheter att kommunicera, säger **Eva Torenfält Karlsson**, sakkunnig för bland annat grundsärskolan.

Projektet ska enligt planerna finansieras med utvecklingsmedel.

Fritidshemsbiennal i september

Arbetet med att för första gången arrangera en Fritidshemsbiennal är långt framskridet. Det blir ett samarbete mellan Linköpings och Norrköpings kommuner samt Linköpings universitet, Campus Norrköping. Datum för biennalen är den 10 september.

Nytt nätverk för Fritidshemsambassadörer

Under hösten startar ett nytt nätverk för ambassadörer. Den nästa gång är det fritidshemmen som står i fokus. En ambassadör per skolenhet är tänkt att ingå i nätverket. I likhet med nätverken för läs- och skrivambassadörer samt matematikambassadörer blir grunden en studiecirkel för fortbildning och inspiration.

Learning studies i svenska

Linköpings projekt om Learning studies i matematik går vidare och utökas nästa läsår med svenska.

Syftet med projektet är att utveckla samarbetet mellan lärare och skapa möjligheter till ett kontinuerligt lärande från varandra.

– Vi ser också att det är ett bra sätt att öka det ämnesdidaktiska kunskandet, säger **Ros-Marie Johansson**, projektchef på utbildningskontoret.

Jessica Vesterlund leder projektet tillsammans med **Anna-Lena Värmon**, Språkpedagogiskt Centrum, och **Anja Thorsten**, doktorand på Forskarskolan, Jönköpings Högskola.

KOLLA HÄR BÄ

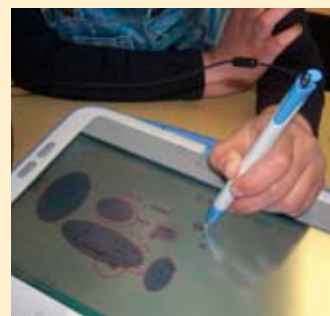
Tvättäkt kristallkrona i Bäckskolans matsal.

Änggårdsskolans unga elever testar datorer med pekskärm

Änggårdsskolan testar just nu tre Classmate PC, bärbara datorer med tryckkänsliga skärmar som är särskilt utvecklade för att fungera för yngre barn i skolmiljö.

Den kan på ett enkelt sätt förvandlas till skrivplatta eller resas på högkant till en surfplatta. Den har också inbyggd och vridbar webbkamera.

– Datasalarna håller på att försvinna och istället kommer fler bärbara datorer och surfplattor. Men det måste finnas valmöjligheter och

olika tekniska lösningar, under våren prövar vi därför de här kombinerade datorerna/surfplattorna som ska ha både god funktionalitet och vara robusta. Därefter gör vi en utvärdering för att avgöra hur vi går vidare, säger **Magnus Vahlberg**, sakkunnig i ifrågor på utbildningskontoret.

